

Asia: VN/22377/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausuntopyyntö hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

Asumistuen tason eli korvausprosentin muutos:

Korvausprosentin muutoksella on negatiivisia vaikutuksia niiden henkilöiden taloudelliseen tilanteeseen ja sitä kautta arjessa pärjäämiseen, joille lakiesityksellä asumistukea kerrotaan kohdennettavan: kaikkein pienituloisimmille ja vähävaraisimmille tuensaajille. Taloudellisen kestokyvyn heikentyminen henkilökohtaisella ja kotitalouksien tasolla aiheuttaa vaikeuksia selvitä mahdollisessa tulevassa taantumassa ja inflaation aiheuttamien yleisten kustannusten nousua. Muut sosiaaliturvaan kohdistetut heikennykset vaikeuttavat tilannetta entisestään sekä yksinelävien kohdalla että vähävaraisissa perheissä. Näiden yhteisvaikutuksia ei ole arvioitu riittävällä tasolla.

Pienituloisten työssäkäyvien tai työttömien ihmisten osalta leikkaus korvausprosentissa ei ole työllisyyttä edistävä toimenpide. Se ei mahdollista ihmisten ottaa vastaan satunnaisia keikkatöitä, osa-aikaista tai pienipalkkaista työtä ja hyötyä niiden tuomasta taloudellisesta lisästä. Työttömyystilanteessa olevien ansiosidonnaista suunnitellaan leikattavan, tämän toteutuessa vastaavasti asumistuen määrä kasvaa ja verotulot vähenevät. Tilanteissa, joissa asumistuki vähenee tai häviää seuraa väheneviä verotuloja valtiolle, kun pienipalkkaisten on taloudellisesti järkevämpää jättää työ kokonaan. Lakimuutoksella ei saa ohjata tekemään kahta tai useampaa työtä, voidakseen saada omat perustarpeensa tyydytettyä. Kaikilla ei ole sosiaalisia ja terveydellisiä edellytyksiä edes yhteen kokopäivätyöhön ja tämä on tärkeää huomioida asumistuen muutoksia tehtäessä.

Suomalaisen asunnottomuuden sisällä erottuu nykyään omana ryhmänään työssäkäyvät köyhät ihmiset. Heille asuntojen korkeat vuokra hinnat ja riittämätön palkkatulo ovat asunnottomuuden taustasyitä. Heitä ei tarvitse ohjata työmarkkinoille, vaan he tarvitsevat töitä, joista maksetaan niin, että palkalla voi elää.

Omistusasunnon tukien lakkauttamisesta:

Omistusasuntoon asumistukea saavien osalta on syytä huomioida, että Suomessa on paikkakuntia, joissa ei ole vuokra-asuntotarjontaa riittävästi tai ei lainkaan. Lisäksi omistusasunnoissa asuu suhteessa enemmän asumistukea saavia lapsiperheitä kuin vuokra-asunnoissa. Omistusasunnossa asuvan äkillinen tulotilanteen heikentyminen esimerkiksi työttömyyden seurauksena on samanlainen asumisturvaa vaarantava tilanne kuin vuokra-asujalla. Tämän kysymyksen voisi jättää avustuksenkäsittelijän harkinnan varaan, eikä tehdä kategorista poissulkemista.

Enimmäisasumismenojen kuntaryhmituksen muutos:

Kuntaryhmituksen muutoksessa ei nähdäksemme huomioida riittävästi pääkaupungin ja pääkaupunkiseudun välistä asuntojen hintakehitystä. Asuntojen hinnat Helsingissä ovat jo ennen lakimuutosta olleet huomattavasti kalliimpia kuin hyväksytyt enimmäisasumismenot. Kuntaryhmien 1 ja 2 yhdistäminen ei peilaa asuntojen todellisiin hintoihin Helsingissä, missä asuntomarkkinoilla esiintyy lisäksi pääomasijoittajien ja asuntosijoittamista liiketoimintana tekevien yhtiöiden toiminnan aiheuttavaa hinnannvääristymää. VATT:n tutkimuksen (2022) mukaan asumistuet eivät nosta vuokria. Vuokrat nousevat asumiskustannusten noustessa, ja myös kohtuuhintainen asuminen, esim. Aarahoitteisissa kohteissa, on hinnaltaan kalliimpaa tulevaisuudessa. Kaupungistumisen ilmiö voimistuu ja kaupunkiin muuttaa ihmisiä monenlaisissa elämäntilanteissa. Kohtuuhintaisten asuntojen tarjonta sekä pienituloisten asumisen turvaaminen mm. asumistuen keinoin on toimia, joilla ehkäistään tulevaisuuden asunnottomuutta.

Ansiotulovähennyksestä luopuminen:

Ansiotulovähennyksestä luopuminen on toimenpide, joka heikentää kaikkein pienituloisimpien ja vähävaraisimpien tuensaajien mahdollisuuksia kohentaa yleisesti omaa talouttaan ja selvitä arjen kustannuksista. Ansiotulovähennys on lisännyt tuensaajien kannusteita työllistyä osa-aikaisesti ja tuensaajan käteen jääviä tuloja. Asumistuen ansiotulovähennyksen poistamisesta todennäköisesti seuraa kasvava tarve turvautua toimeentulotukeen asumismenojen kattamiseksi. Toimeentulotuen saajilla on heikoimmat mahdollisuudet tarttua sellaisiin töihin, jotka toisivat omaan talouteen kohennusta, mutta olisivat suuruudeltaan sellaisia, ettei niillä pysty kattamaan kaikkia kuluja. Suojaosilla on työn teon taloudellista kannustavuutta lisäävä vaikutus. Jälleen on muistutettava, että kokopäivätyö, jolla voi elättää itsensä ei ole realismia kaikkien kohdalla sosiaalista, terveydellisistä ja työpaikkojen saatavuuteen liittyvistä syistä.

Perusomavastuuosuuden kiristämisestä ja lapsen ja aikuisen kertoimen muutoksesta:

Lasten kerrointa on asumistuen laskemisessa kasvatettu, mutta kaikki muut asumistukeen kohdistuvat heikennykset kohdistuvat myös lapsiperheisiin ja pudottaa lapsiperheitä asumistuen piiristä. On myönteistä, että tarkoitus on turvata lapsiperheiden asumista. Kertoimien muutos osuu kipeimmin vain aikuisista koostuviin asumistukea saaviin kotitalouksiin ja yksinasuviin.

Täyttä asumistukea saavien tuen maksimimäärä laskee ja tukiprosentin lasku vaikuttaa kaikkiin. Näin vaikutus on vahingollisin erityisesti niitä tuensaajia kohtaan, joilla ei ole tuloja. Uudistus laskisi enimmäistuen määrän 80 prosentista 70:een. Heihin, jotka elävät täysin sosiaaliturvatuksien varassa ei tule kohdentaa minkäänlaisia leikkauksia, sillä eillä ei ole vähäisintäkään taloudellista liikkumavaraa. Mikäli näin toimittaisiin, siitä voisi seurata ensiasunnottomuutta, asunnottomuuden uusiutumista ja asunnottomuustilanteiden vahingollista pitkittymistä. Esimerkiksi vakavista päihde- tai mielenterveysongelmista kärsivien työllisyysmahdollisuuksia aiemmin on edistettävä heidän perustarpeiden täyttymistä ja toipumis- ja kuntoutumismahdollisuuksiaan.

Asumistuen määrän pieneneminen luo paineen kattaa asumismenoja toimeentulotuella, mutta hallitusohjelmassa esitetään siihen tiukennusta. Jatkossa toimeentulotuen saajien pitäisi aiempaa nopeammin etsiä halvempi asunto ja tätä vauhdittamaan tuotaisiin perustoimeentulotuen asumismenoihin viiden prosentin omavastuuosuus. Näiden toimenpiteiden yhteisvaikutus on asunnottomuusriskiä lisäävä.

Lakiesityksen kansalaisvaikutuksista:

Vaikutusarviointi tulee tehdä huolella ennen lain saattamista voimaan. Erityisesti vaikutuksia tulisi tarkastella nykyisten tuensaajien näkökulmasta, mutta ottaen huomioon ennakoivasti asumiskustannusten nousu, kaupungistumisen tendenssi ja työmarkkinoilla esiintyvä, työllistymistä estävä, ikään ja etniseen taustaan kohdistettu syrjintä.

Muuta lausuttavaa:

Sininauhasäätiö haluaa myös tuoda esiin asumistuen leikkausten vaikutukset asumisen turvaamiseen. Pienituloisten ja täysin tulonsiirtojen varassa elävien ihmisten asunnottomuuden riski kasvaa sosiaaliturvaleikkausten seurauksena suoraan ja välillisesti. Heikentyneen taloustilanteen takia syntyy maksuvaikeuksia ja vuokratelkaantumista ja sitä myöden häätöjä. Alueilla, jossa esiintyy eniten asunnottomuutta, yhtenä vaikeutena on korkeat vuokrahinnat ja vuokramarkkinoilla esiintyvä syrjintä ja palvelujärjestelmä, joka ei ole valmistautunut vastaamaan taloudellisista syistä asunnottomien ihmisten ja perheiden tilanteissa auttamiseen. Sen lisäksi mm. lapsiperheissä koettu köyhyys heijastuu pitkälle tulevaisuuteen, sillä se on yksi merkittävä asunnottomuusriskiä nostattava tekijä aikuisuudessa. Asunnottomuus ensisijaisesti taloudellisista syistä on nouseva ilmiö, mutta eurooppalaisittain ei vieras. Asunnottomuutta ehkäistään poistamalla köyhyyttä.

Liukkonen Pauliina
Sininauhasäätiö sr